

ЦРНОГОРСКИ ЈЕЗИКОПРОТРЕС

Истина на видјелу. Иако је још званично под кључем, а кључ у рукама оних који би је тако закључану најрадије заувјек и оставили, истина је изашла на видјело. Виђено је, макар издалека и на једно око: да је име српског језика опет надјачало све његове деривате и заперке заједно, остајући и даље, као што је увијек и било: основни идентитетски оријентир Црне Горе, како Србима тако и Црногорцима! Што значи да је пројекат за његово затирање на овом простору дибидус пропао, а политикантска менаџерија звана црногорски језик као службени, уграђена у октроисани устав и из њега изведене законе и прописе – све до имена наставног предмета и нових наставних програма, постала, правнички речено, и де факто и де јуре, - неодржива. Као и све друге амбиције које су у посљедњих десетак година опсједале Црну Гору заклоњене иза те менаџерије.

Српски је матерњи језик Срба и Црногорца! Најжешћа и најистрајнија интелектуална и политичка битка која је икада вођена у Црној Гори, битка око темељног питања њеног идентитета, очевидно улази у завршницу. Додуше, мало друкчије него што су очекивали они који су умислили да су је добили и прије него су је и започели, и који су са тим умишљајем и државу, и устав јој, отесали. Хтјели су и народ, али су почели са краја тањег па им се заљуштило куда не треба. По вени на коју нијесу рачунали. Тако да им, ни уз сву силу државног апарата, са цјелокупним његовим економским и медијским потенцијалом, универзитетским естаблишментом, плаћеним лобистима, опсенарима и смутљивцима, није пошло за руком да стабло народно расцијепе онако као су мислили, и куда су циљали. Напротив, огроман број грађана, по свему судећи, више од пола становника Црне Горе, и не само оних који се легитимишу као Срби, него и оних који се национално дефинишу као Црногорци, казао је да им је матерњи језик српски! Они су тиме, посебно ови други, на најувјерљивији начин оповргли тезу о подударности идентитета језика са идентитетом нације, исто тако и са идентитетом државе, као главно теоријско упориште заступника посебности црногорског језика и црногорске културе. И још нешто: они су својим ставом, појам нације свели на праву мјеру, показавши да се нација, као релативна категорија, може бирати и мијењати, али матерњи језик и његово име не могу, као што не могу ни родитељи и њихова имена. Једном ријечју, они су данас најувјерљивији доказ да је српски језик у Црној Гори, био и остао, матерњи језик једнако и Србима и Црногорцима. На жалост, тим људима (којих је, додуше, на претходном попису било знатно више), у досадашњем нашем дискурсу о језику, чињена је велика неправда свођењем питања преименовања српског језика у Црној Гори само на проблем Срба, иако се оно, као што видимо, једнако тиче и оних који се, различито разумијевајући категорију националног, изјашњавају као Црногорци, али чувају свој српски језички и културни идентитет. Штавише, они су све вријеме били не само маргинализовани него и изложени двоструком притиску, некад и омаловажавани, као бивалентни и недосљедни: и са српске и са црногорске стране. То нам истовремено

говори колико је сложено идентитетско питање Црне Горе и колико је погрешно и погубно свако настојање да се оно једнострано и праволинијски разрјешава, посебно у простору политике и прегласавањем у Скупштини, како је то урађено приликом доношења Устава и Закона о општем образовању, када је, против народне воље, умјесто доминантног српског, тзв. црногорски језик постао службени и обавезујући у образовном систему и јавној комуникацији у Црној Гори. Као еквивалент културолошких матрица вјековима изграђиваних у најдубљим слојевима народног бића, идентитетска питања су превасходно културолошка питања, али измјештена из тога простора, и вољом пол. странака пренесена у надлежност политике, она нужно постају предмет политичке манипулације, а онда - разлог за пометњу и деструкцију, духовне и политичке авантуризме и лутања, понекад и за најтеже неспоразуме, сукобе и деобе у народу. Језикопротрес нам је и био потребан. У том смислу, и поред свих његових штетних посљедица, колективних патњи па и страдања појединаца, које је изазвао, овај нам је језикопротрес можда и био потребан. Протресом и претресом језичког, претрешено је и историјско, и културно и укупно духовно биће Црне Горе. Детектоване су његове основне културолошке матрице, уочене полемичке тачке и епилептичка жаришта, не само у стручној него и најширој јавности. Тиме је заправо заустављен процес вишедеценијског програмираног заборављања, који је и омогућио националистички пројекат о црногорској самобитности и црногорском антисрпском идентитету, и смањен простор за даљу политичку манипулацију, што се морало нужно одразити и на резултате пописа и уопште – однос грађана према питању колективног идентитета у Црној Гори. Упоредимо само данашње разумијевање значаја и значења имена језика а тиме и свеукупног нашег памћења и културног наслеђа (чак и ниво језичког знања) и укупну језичку самосвијест, не само интелектуалног слоја него и простог народа, у односу на ону коју смо имали прије седам-осам година, па ћемо видјети колико се искорачило у том правцу и са колико се више самоувјерености и слободе људи данас изјашњавају о том питању. Колико ли је тек вриједних текстова, стручних и полемичких књига о томе у међувремену написано. Колико јавних трибина, округлих столова, симпозијума, промоција, протестних скупова... И шта све у тим текстовима и на тим манифестацијама, није разматрано, какви све аргументи нијесу потегнути; колико је фалсификата, криво изведених доказа и погрешно постављених теза исправљено; колико ли је само архивског материјала поново ишчитано и празнина у читању попуњено.

Покренута је огромна стваралачка енергија и емитована у будућност. Она ће се објективизовати у пуној мјери можда тек у другој или трећој генерацији наших потомака. Сви значајни лингвисти, писци, професори, историчари, теолози, етнологзи, ствараоци из разних области и професија, схватајући то као своју моралну обавезу, укључили су се у ову расправу, с поривом какав се појављује само у пресудним временима и о пресудним питањима. Тако да, ако је Црна Гора, у времену херојског заноса и борбе за национално ослобођење српског народа, средином деветнаестог вијека, стекла титулу Српске Спарте, сада несумњиво, због свеобухватности и озбиљности дискусије у одбрану имена српског језика, заслужује да се назове Српском Атином.

Све је то неко (за)платио! Али, све се то, наравно, морало скупо платити: било је много патње, много одрицања, многи животи су сагорели и уништени. Сјетимо се, између осталих, само двадесет и седам срдњошколских професора, који су, прије седам година, заједно с именом српског језика, напустили школске учионице, али се сјутра, неће с

њиме тамо и вратити. Не само они који, на жалост, већ одавно „љубичице одоздо миришу“, и они који су дочекали пријевремене осакаћене пензије, него ни они којима су, у најбољим стваралачким годинама – по пресуди највиших овдашњих судова - та врата завасда затворена. Неће им у томе помоћи ни ово поновно свједочење преко шездесет посто сународника (Срба и Црногораца), који су им својим потписима још једном овјерили да су били у праву. А неће ни то што су тзв. матерњи језик, као име наставног предмета, чијим је увођењем у школски систем и започело њихово страдање, укинули недавно они који су га и уводили, као што ће ускоро, по вољи народа, укинути и црногорски. Умјесто њих, да иронија буде већа, српски ће, и на српском, предавати, као да се ништа у међувремену није догодило, они што су мирне савјести прихватили да предају и матерњи и црногорски, и који ће, како и приличи нашим наравима, једног дана тражити ако не и одличја за оданост имену српског језика, а оно, у најмању руку - да им се вријеме док су предавали матерњи урачуна као радни стаж у двоструком трајању.

А сад – свако у своју учионицу. Шалу на страну: ова битка није завршена ни на једном сектору, нити ће се завршити све док оно што је народ данас казао о себи не буде преточено у адекватне законске прописе. Не заборавимо да је он то исто казао и прије осам година, још убједљивије, па је његова ријеч безобзирно погажена. Ко гарантује да се то опет неће поновити?

Суштински, она се неће завршити ни тада (осим формално и привремено), све док се питање имена службеног језика темељно не расправи и не апсолвира у простору културе, и изван политичких и страначких интереса, што је мало вјероватно да ће се икада десити.

Од тзв. црногорског језика, као изразито политичке творевине, један дио грађана Црне Горе никада неће одустати и тај сурогат ће остати као потенцијално исходиште вјечитих сукоба, конвулзија, подјела и неспоразума на овим просторима. Тек ће се видјети величина штеточињства које је актуелна власт нанијела овоме народу и овој држави, када је, манипулишући посланичком већином у скупштини, која за то није имала одобрење свог бирачког тијела, умјесто српског, наметнула као службени тзв. црногорски језик. Иако се још једном показало да српски својата више од половине, а „црногорски“ једва трећина становника Црне Горе; иако је српски, како видимо, матерњи језик и Србима и Црногорцима, а „црногорски“ само дијелу Црногораца; иако је српски међународно признат и познат, и изучава се на бројним славистичким и другим филолошким катедрама широм свијета, језик са богатим стваралаштвом и десетовјековном културном традицијом иза себе, а „црногорски“ - непризнат и непознат. Рецимо - Међународна комисија за стандардизацију ИСО 639, и даље ће, одбивши да „црногорски“ уврсти у своју листу језичких кодова, користити код срп. – код за српски - за све књиге и часописе који излазе и на „црногорском“ језику. На крају, иако би се са српским Црна Гора лако снашла и препознала у Европи, док је „црногорски“ још увијек неприхваћен у пракси и у самој Црној Гори, чак и од оних који су се здушно залагали за његову промоцију и стандардизацију. Сад би било логично, након што је народ још једном исказао свој став и о српском и о црногорском, да се српском језику врати статус који је имао прије те манипулације. Међутим, „Што један неразуман замрси, сто мудријех не могу размрсити“, па је више вјеровати да ће се ова власт прије руководити инатом него разумом, прије ће нас увалити у хаос некаквог недефинисаног двојезичја, него признати пораз Ђукановићевске етатоманске идеологије.

Двојезичје, или вишејезичје, је извор нестабилности и за велике и развијене, а камоли за патуљасте државе. (Погледајмо само ситуацију у Белгији, која је стално у опасности од распада због језичких несугласица, или у Индији која је, због различитог именовања истог језика, прихватила енглески као свој службени језик.) Да и не говоримо о економским, културним и, уопште, духовним посљедицама таквих рјешења. Једна од њих је неминовно успостављање два или више, паралелна школска система на свим нивоима образовања, што се и у Црној Гори очекује у најскорије вријеме, пошто засад не постоји друго рјешење које би било прихватљиво и за говорнике српског и за говорнике тзв. црногорског језика. Колико ће то коштати и колико ће то осиромашити и уназадити нашу просвјету, која је ионако на најнижим гранама и једва преживљава, тешко је и замислити. Али нека сад о томе размишљају они који су нас својим скудоумним одлукама довели у такву ситуацију.

Црта је подвучена! Разумије се, то ниуком случају не смије бити сметња остваривању права говорника српског језика, нити они могу имати обавезу на било какве компромисе по том основу. Напротив, на њиховим је заступницима, а они су углавном из редова опозиционих странака, да хитно и ултимативно поставе пред Скупштином питање суспензије недавно донесеног Закона о општем образовању, као и уредбе о преименовању наставног предмета Српски језик и књижевност, прво у Матерњи, а од недавно у Црногорски језик и књижевност. Исто тако и питање израде нових наставних планова и уџбеника, али и ослобађање простора за јавно дјеловање људима из културе, односно излазак на јавну сцену забрањених (за државне медије и институције) научника, писаца и умјетника који стварају у Црној Гори на српском језику. Такође, и да се професори никшићких средњих школа, који су прије седам година, отпуштени с посла зато што су принципијелно заступали своје неспорно право да предају српски језик и на српском језику, врате на њихова радна мјеста. Као и свега другог што припада данас јединој неспорној већини у овој држави. Међутим, треба имати на уму да ће до 15. јула када је, са представницима опозиције, уговорено објављивање резултата пописа, који се односе на име језика, националну и вјерску припадност, већ бити припремљени сви наставни програми и уџбеници за наредну школску годину. А као што се зна, они се раде у складу са новом законском уредбом да се настава у црногорским школама изводи на црногорском језику, и да се, сходно томе, именује и одговарајући наставни предмет, уз обавезну уградњу новог црногорског правописа и граматике црногорског језика. Не знам баш колико ће власт, без обзира на стресну ситуацију у којој се наша, бити вољна да све то сад побрка, али опозиција, на којој је велика одговорност пред говорницима српског језика, мора пронаћи механизам којим ће спријечити, уколико то власт сама не уради, да наредна школска година почне по постојећим уредбама и по вољи њихових креатора. Ако је досад и било неког простора за сумњу у релевантност пописа од прије осам година, те за приговоре да су, у том тренутку, наводно недовољне националне освијешћености, грађани Црне Горе српски препознали као свој матерњи језик више из незнања и навике, односно под сугестијом тада важећег законодавства у коме је српски имао статус службеног језика, сада о томе не може бити ни говора. Данашње њихово преферирање имена српског језика недвојбено показује да је оно непорецива језичка константа Црне Горе, еталон њене препознатљивости, али је истовремено и јасна порука свима онима који би ту реалност да порекну. Не треба заиста сумњати да је

Аутор текста Administrator
субота, 21 мај 2011 00:00

сваки грађанин који је, у данашњим приликама, након свих притисака, уцјена и подметања од стране власти, дефинисао себе именом српског језика (а њих је више него свих осталих у Црној Гори), истовремено подвукао и црту испод тог имена!
Тако да ће власт морати добро да размисли исплати ли јој се преко те црте да преступи.

П.С. Управо када је требало да овај број Слова уђе у штампу, 6. маја, 2011. године, министар просвјете Славољуб Стијеповић, саопштио је (ТВ Вијести, 2230 х) да ће „у складу са европским стандардима“ од 1. септембра 2011. године, свим ученицима у Црној Гори држава омогућити „да слуша наставу на свом матерњем језику“! (сиц!) Стијеповић, додуше, није саопштио на који начин ће то бити изведено, и да ли ће прије тога доћи до измјене Закона о општем образовању, нити шта ће се десити са професорима који су, зато што су због залагања за рјешење за које се сада заложу и сам министар, кажњени најтежом казном, односно да ли ће им држава Црна Гора коначно признати да су били у праву. И шта ће им донијети то признање, које је фактички изречено наведеном министровом изјавом.
У сваком случају, остаје нам разумна нада да ће власт показати елементарно поштење да њихово питање ускоро правно и праведно регулише.